

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА І
АРХІТЕКТУРИ
КАФЕДРА ЖИВОПИСУ І КОМПОЗИЦІЇ

На правах рукопису

Кваліфікаційна магістерська робота

за темою:

«МАТІНКА КУРАЖ ТА ЇЇ ДІТИ»

Виконала: Студентка 6 курсу,
Галузь знань:
02 Культура і мистецтво
Спеціальність 023
Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво,
реставрація
Скурська Єлизавета
Сергіївна

Науковий кандидат педагогічних наук,
керівник: доцент
Козак Тетяна Валентинівна

Керівник
диплому: Ясенєв Олег Петрович

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	6
1.1. Драматургічний контекст п'єси «Матінка Кураж».....	6
1.2. Сучасне прочитання антивоєнної тематики.....	6
Висновки першого розділу.....	7
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕМИ	8
2.1. Концепція стенографічного рішення.....	8
2.2. Розробка ескізів і технічна реалізація (продовження).....	9
2.3. Використання змішаних технік у створенні сценографії....	9
2.4. Роль діджиталізації в сучасному мистецтві.....	10
2.5. Впровадження діджитал-технологій у мистецьке навчання	10
Висновки до другого розділу.....	10
ВИСНОВКИ	11
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	13
ДОДАТКИ	14

ВСТУП

Актуальність теми. «Матінка кураж та її діти» - антивоєнна п'єса написана Бертольдом Брехтом, що є засновником епічного театру. Основні теми які я би хотіла висвітлити є біль, непередбачуваність та скованість які несе з собою війна.

Стенографічне рішення яке я пропоную має підкреслювати події даного твору та поєднати їх із сьогоденням. Спочатку небуло нічого окрім випаленої війною землі, на якій життя не може існувати. Коли матінка Кура вперше з'являється на сцені, щоб повістити всіх про свою появу вона встановлює білий прапор. Білий бо вона не має якоїсь «сторони» за яку вболіває. Бо її ціль є не перемога і вступання в будь-який конфлікт, а торгівля, нажива.

Ця подія, як спусковий крючок, запускає процес який так чи інакше почне утворюватися в умовах спекуляції, яку здійснює матінка Кураж. Поступово, заповнюючи простір, із землі починають проростати списи. Що будуть п'єса; являтися, утворюючи лабіринти, протягом всієї вистави. Зброя, яка може п'єса; явитися неочікувано і принести смерть та біль.

З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну життя кожна перевернулось догори дригом. Особисто мій біль - це постійний страх майбутнього, яке ти не будеш. Бо не можеш. Не можеш через те, що не знаєш роблячи наступний крок чи не стане він для тебе, чи для того хто поруч, останнім.

Зараз все довкола наче мінне поле. Особливо для чоловіків, які бояться вийти на вулицю, бо за поворотом тебе чекає тцк. Я боюсь що одного дня мого друга, хлопця, чи батька може не стати.

Головна героїня п'єси на мою думку також боїться за своє майбутнє і своїх близьких. Моя ж задача змусити акторів та глядачів зануритися в цей простір і пережити цей досвід як власний.

Мета: полягає в теоретичному обґрунтуванні, створенні творчого проекту та методичне послідовне виконання творчого проекту за певними етапами.

Відповідно до мети, окреслити такі **завдання дослідження:**

1. Аналіз вибраної п'єси, порівняння із сьогоденням, охарактеризувати стан досліджуваної проблеми.

2. Створити власне сценічне рішення до п'єси; Бертольта Брехта п'єси Матінка

Об'єкти дослідження: сценографічне рішення до вистави Бертольда Брехта «матінка Кураж та її діти».

Предмет дослідження: предметом стало споглядання сучасного стану в країні мої особисті переживання що до цього, крізь цю призму вимальовується умовний мертвий простір, в якому кожен має відчутти біль та страх.

Методологічну основу дослідження складає комплекс теоретичних та практичних підходів, спрямованих на досягнення поставленої мети. Використано аналіз і синтез для вивчення драматургічного тексту п'єси «Матінка Кураж» та його адаптації до сучасного контексту, інтерпретацію тексту для осмислення ідей Бертольта Брехта та їх актуалізації у сучасному соціокультурному просторі, а також компаративний метод для порівняння тематичних і сюжетних ліній п'єси із сучасними соціальними й політичними реаліями. Практичний аспект включає моделювання сценічного простору як умовного «мертво простору», що передає атмосферу болю й страху, ескізування сценографічних рішень із акцентом на роботу зі світлом, кольором і просторовими елементами, а також проведення творчого експерименту для перевірки художньої концепції.

Практичне значення: одержаних результатів полягає у тому, що висновки й матеріали можуть бути використані при написанні наукових праць, навчальних програм і проєктів з культурології, історії художньої

культури, мистецтвознавства. Практичне значення можуть використанні на кусках з мистецтвознавства.

Структура й обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Робота містить: 7 рисунки. Загальний обсяг становить 20 сторінок, із них – 13 сторінок основного тексту. Список використаних джерел нараховує 9 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕМИ

1.1 Драматургічний контекст п'єси «Матінка Кураж»

П'єса «Матінка кураж та її діти» створена Бертольтом Брехтом у 1939 році як реакція на зростання нацистської загрози в Європі. Твір є частиною епічного театру, який мав на меті пробудити в глядачів критичне мислення, а не лише емоційний відгук. Брехт створив образ Матінки Кураж як уособлення людини, яка намагається вижити у хаосі війни, але її власна «торгівля війною» стає причиною трагедій у її житті.

Ключовою рисою п'єси є використання ефекту відчуження, який полягає в тому, щоб глядачі сприймали події критично, а не емоційно. У п'єсі це досягається через переривання сцен піснями, введення іронічних зворотів і підкреслення алегорій, наприклад, через образ вагону, який символізує мобільність і прагнення до наживи, що врешті-решт руйнує сім'ю.

П'єса демонструє, як навіть найкращі людські чесноти можуть бути знищені під впливом війни. Через образи дітей Матінки Кураж Брехт показує, як сміливість, чесність і доброта стають причиною їхньої загибелі. Це наголошує на тому, що війна спотворює навіть найкращі людські риси.

1.2 Сучасне прочитання антивоєнної тематики

У сучасному контексті, особливо в умовах російсько-української війни, антивоєнна тематика «Матінка Кураж» набуває нового значення. П'єса Брехта акцентує увагу на повторюваності історичних трагедій, де війна стає середовищем для наживи й деградації моральних принципів. Ця паралель особливо актуальна для українських реалій, де війна впливає на всі аспекти життя, породжуючи страх і невизначеність.

Символи, такі як списи, що проростають із землі (у вашій сценографічній концепції), підкреслюють раптовість і хаотичність війни. Це

перегукується з Брехтовим використанням символізму, наприклад, вагону як джерела і одночасно наслідку трагедій. Такі елементи сценографії не тільки посилюють емоційний вплив на глядача, а й формують розуміння глобального впливу війни на людську природу.

Висновки до першого розділу

Драматургія «Матінка Кураж» є унікальним зразком антивоєнного мистецтва, що зберігає свою актуальність навіть через десятиліття після створення. Брехт використовує епічний театр, щоб привернути увагу до економічної й моральної сторін війни, підкреслюючи її руйнівний вплив на людські життя.

Сучасна адаптація цієї п'єси, зокрема у контексті вашого проєкту, дозволяє глибше осмислити наслідки воєнного конфлікту через сценографічні елементи. Такі підходи створюють простір, що резонує з глядачем, занурюючи його у реалії війни та змушуючи замислитися над моральними дилемами.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕМИ

2.1 Концепція стенографічного рішення

Коли я почала працювати над сценографією для «Матінка Кураж», я прагнула створити простір, який би не лише відображав атмосферу війни, але й фізично відчувався на глядачеві. Моя мета була показати, як війна проникає в кожен аспект життя — навіть у саму землю, з якої можуть прорости не тільки рослини, а й списі.

Я вирішила, що сцена має починатися з чистої, порожньої землі, яка символізує вакуум, з якого ще не виникло життя. Цей простір, позбавлений надії, має створювати у глядача відчуття абсолютної безвиході. Але я не хотіла, щоб сцена залишалася статичною. У міру розвитку дії, простір повільно починає змінюватися — з землі поступово проростають списі, що символізують не лише фізичну небезпеку, а й моральні пастки, в які потрапляють персонажі. Списі стають метафорою війни, яка постійно змінює реальність навколо людей.

Ключовим у моїй сценографії є використання світла. Світло для мене — це не просто засіб освітлення. Воно повинно створювати ритм дії і підсилювати емоції на сцені. Кожен момент на сцені має відповідати певному емоційному стану. У моменти внутрішньої боротьби або загострення конфлікту я використовую різке, холодне світло, яке підкреслює крихкість ситуації і відсутність контролю. Коли ж герої починають діяти у відповідності зі своїми моральними принципами, я вводжу м'якші, тепліші відтінки, що дає відчуття надії, але лише тимчасової. Це підсилює відчуття, що їхні намагання не мають шансу на успіх у світі, охопленому війною.

Колір, зокрема червоний, стає виразом кульмінаційних моментів. Я хочу, щоб червоний акцентував увагу на найстрашніших і найболючіших етапах розвитку історії — на загибелі дітей Матінки Кураж, які стають

жертвами цієї нескінченної війни, що є як внутрішнім, так і зовнішнім конфліктами.

2.2 Розробка ескізів і технічна реалізація (продовження)

Використання світла було інтегроване у сценографію як важливий елемент трансформації. Я планувала змінювати освітлення відповідно до емоційного розвитку подій: від холодного, різкого світла у моменти катастрофи до м'яких, теплих відтінків у менш напружених сценах. Наприклад, у кульмінаційні моменти, такі як загибель дітей Матінки Кураж, світло стає червоним, нагадуючи про кров і біль.

Я також впровадила динамічну зміну розташування списів: деякі з них поступово «виростають» із землі, створюючи враження, що війна розвивається прямо на очах у глядачів. Такі елементи потребували використання легких матеріалів і спеціальних механізмів для їх переміщення. Цей інтерактивний підхід дозволяє зробити сцену «живою» і підсилює її емоційний вплив.

2.3. Використання змішаних технік у створенні сценографії

У своїй роботі я інтегрую цифрові технології в процес створення сценографії, поєднуючи їх із традиційними художніми техніками. Це дозволяє зберегти емоційність ручної праці та доповнити її технологічними можливостями.

Початковий етап роботи завжди починається від руки: я створюю ескізи, використовуючи олівець або фарби. Цей підхід дозволяє зосередитися на перш початкових ідеях та образах. Потім я фотографую ці ескізи й обробляю їх у Photoshop або інших графічних редакторах. Такий процес дає змогу деталізувати текстури, експериментувати з колірними схемами і адаптувати матеріали до конкретних сцен.

Для складніших елементів, наприклад, лабіринтів зі списів, я створюю 3D-моделі у Blender. Це дозволяє оцінити їх пропорції, перспективу та інтерактивність простору. У програмі можна візуалізувати сцену з різних

кутів, перевірити, як вона виглядає при зміні освітлення, і врахувати технічні обмеження сцени.

2.4 Роль діджиталізації в сучасному мистецтві

Я переконана, що цифрові технології мають доповнювати, а не замінювати художника. У процесі роботи вони стають не лише інструментом для оптимізації, але й засобом розширення можливостей.

Зокрема, у роботі над «Матінкою Кураж» технології допомогли мені:

Створити серію варіантів сценографії та порівняти їх для вибору оптимального рішення.

Експериментувати з варіантами освітлення й текстур для досягнення найбільш вражаючого ефекту.

Підготувати матеріали для друку й презентації.

Цифрові інструменти значно скоротили час на випробування нових ідей, дозволяючи більше уваги приділити художнім деталям і символічності простору.

2.5 Впровадження діджитал-технологій у мистецьке навчання

Я вважаю, що сучасна мистецька освіта повинна інтегрувати діджиталізацію як обов'язковий компонент навчання. Студенти мають розуміти, як працювати з Photoshop, 3D-моделюванням або програмами для візуалізації, щоб підготуватися до роботи у професійній сфері.

Висновки до другого розділу

Поєднання традиційних технік із цифровими технологіями дозволило мені досягти глибокого розуміння простору та створити багатошарову сценографію для п'єси «Матінка Кураж» Цей підхід дозволяє не лише вдосконалити візуальну складову роботи, але й розкрити нові способи взаємодії з глядачем.

Цифрові інструменти відкривають перед сучасним мистецтвом нові горизонти, зберігаючи водночас цінність ручної праці. Вони є не заміною художника, а засобом, який допомагає його ідеям знайти своє ідеальне втілення.

ВИСНОВКИ

Сценографічне рішення п'єси Бертольта Брехта «Матінка Кураж та її діти», що акцентує увагу на зображенні війни та її наслідків через символіку випаленої землі та зброї. Враховуючи сучасні події в Україні та світі, проблема зображення наслідків війни залишається надзвичайно актуальною. Оформлення сцени як простору, що змінюється зі зростанням насильства, відображає деструктивність війни та її вплив на людину, що робить постановку важливою для сьогодення.

Ключові слова: епічний театр, сценографія, війна, відчуження, алегорія. Однією з центральних ідей у сценографії є поступова трансформація випаленої війною землі, з якої виростають дерев'яні списи — символи мілітаризації та дегуманізації суспільства. Ця візуальна метафора підсилює конфлікт між прагненням Матінки Кураж вижити та жахливою реальністю, де війна є єдиним засобом для виживання. Як у Брехта, так і у сценографії вистави, ми бачимо образи відчуження, які роблять акцент на аморальності війни.

Епічний театр Брехта, з його акцентом на відчуженні глядача від емоційного залучення, є основою для цього сценографічного підходу. Вплив марксистських теорій відчуження і капіталізму яскраво проявляється через героїню, яка намагається торгувати і вижити серед хаосу війни. Проте розміщення дерев'яних списів як елементів сценографії, що символізують безперервне зростання насильства, також підкреслює безповоротність моральної деградації суспільства у воєнний час.

Аналіз сценографічного рішення в цьому контексті також перегукується з постановками таких режисерів, як Пітер Брук, де акцент робився на візуальній трансформації простору як відображенні соціальних змін. Лабіринт; яних списів, що поступово обмежує рух героїні, символізує те, як війна поступово позбавляє людину свободи, а розміщення голів дітей на цих списах – жахливі наслідки війни та комерційної діяльності під час неї.

Таким чином, сценографічне рішення цієї постановки підкреслює дегуманізуючу силу війни, що знищує як моральні, так і фізичні межі існування

людини. Використання символічної мови через об'єкти, такі як дерева;ні списи, і розміщення героїв у цьому просторовому контексті, допомагає глибше розкрити тему відчуження та соціальної деструкції, яка виникає через війну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Brecht, Bertolt. *Mother Courage and Her Children*. Переклад Еріка Бентлі. Methuen, 1955. Основний текст п'єси, який містить як драматургію, так і коментарі Брехта до вистави. Використано для аналізу символізму, тематики війни та ефекту відчуження.

2. Benjamin, Walter. "What is Epic Theater?" у *Illuminations*. Переклад Гаррі Зона. New York: Schocken Books, 1968. Есе, що пояснює принципи епічного театру та їх вплив на глядача.

3. SparkNotes: Analysis of *Mother Courage and Her Children*. Ресурс, що надає аналіз тематики п'єси, її персонажів та сценографії. Використано для підкріплення інтерпретацій символів і загальної критики. URL: <https://www.sparknotes.com>

4. LitHelper: Літературний аналіз *Mother Courage and Her Children*. Критичний матеріал про використання чеснот персонажів і їх роль у розгортанні трагедії. URL: <https://lithelper.com>

5. LitCharts: Theater and Performance in *Mother Courage*. Аналіз теми театру, вистави та алегоричних елементів сценографії. URL: <https://www.litcharts.com>

6. eNotes: Analysis of *Mother Courage and Her Children*. Глибокий аналіз п'єси, включаючи символізм вагону, економічний аспект війни та загибель дітей. URL: <https://www.enotes.com>

7. Fiveable: Modernism and Postmodernism Theatre. Огляд впливу модернізму на театр і інтеграцію технологій у сучасному мистецтві. URL: <https://library.fiveable.me>

8. Adobe Photoshop. *Photoshop for Artists: Integrating Digital Tools with Traditional Techniques*. Практичний матеріал про інтеграцію цифрових технологій у мистецтво. URL: <https://www.adobe.com/photoshop>

9. Blender. Blender Official Documentation. Інструмент для створення 3D-моделей, який використано у створенні сценографії. URL: <https://www.blender.org>

ДОДАТКИ

Додаток А

